

Hana Kartousová, Vývoj středověkého osídlení na východním okraji Prahy

Posudek vedoucího diplomové práce

Diplomová práce H. Kartousové představuje sídelně-archeologickou studii věnovanou vývoji středověkého osídlení východního okraje tzv. Velké Prahy. Úkolem autorky byla podle zadání práce analýza několika tematických okruhů: 1) Přírodní prostředí regionu – hospodářský potenciál; 2) Proměny sídelní sítě v období raného středověku (6.-12. století), otázka stability sídelních areálů; 3) Vliv vzniku centrálních lokalit (hradiště Praha-Vinoř a Praha-Královice) na sídelní strukturu v jejich okolí; 4) Vztah sídlišť k raně středověkým sakrálním stavbám a pohřebištím; 5) Proces stabilizace sídelní sítě na prahu vrcholného středověku (časový horizont 12.-poč. 14. stol.); 6) Distribuční okruhy středověké keramiky na základě vyhodnocení výzkumů J. Richterové a publikovaných výzkumů; 7) Doklady neagrárních aktivit.

Bohužel musím konstatovat, že většinu vytýčených problémů se autorce nepodařilo vyřešit způsobem, který odpovídá nárokům kladeným na magisterskou práci.

Jednou z hlavních otázek kapitoly věnované přírodnímu prostředí je míra atraktivity a využití území ve středověku pro agrární aktivity, jejichž korelátem je míra odlesnění krajiny. Autorka sice na začátku uvádí optimální předpoklady regionu pro zemědělské aktivity, na závěr však jednoduše konstatuje, že většina území zůstala v raném středověku zalesněná (str. 14). Jako argument jí přitom slouží obr. 2 převzatý z knihy A. Merhautové a D. Třeštíka věnované románskému umění (!). Jako aspirantka na titul magistra by si měla být autorka vědoma čistě ilustrativního charakteru této mapy Čech, která v žádném případě nemůže sloužit jako pramen pro rekonstrukci zalesnění jakéhokoliv mikroregionu. Složitá otázka dynamiky odlesnění je řešena na základě evidence několika provázaných oborů (historie, archeologie, přírodní vědy) a vyžaduje kritický přístup. A navíc: Jak se proponované zalesnění slučuje s jednoznačnými archeologickými doklady sítě raně středověkých agrárních sídlišť (vyžadujících ornou půdu), které autorka eviduje dále?

Další oddíl práce je věnován vyhodnocení archeologických výzkumů J. Richterové. Autorka nejprve stručně rekapituluje svědectví písemných pramenů k jednotlivým sídlům a následně přistupuje k samotným výzkumům. Vzhledem k tomu, že jedním z vytýčených úkolů práce (viz zadání) měla být charakteristika vztahu sídelních areálů k sakrálním stavbám, bylo by třeba sakrálním objektům věnovat soustavnější pozornost. To se v první řadě týká pozoruhodného kostela v Kyjích, o němž existuje poměrně složitá diskuse a v jehož blízkosti bylo položeno několik sond. Autorka však uvádí pouze antikvovaný text Ant. Podlahy, nezaznamenala ani základní popis A. Merhautové (Románské umění v Čechách vůbec necituje), ani studii Prixe a Všetečkové (Umění, r. 1993). Totéž se týká i dalších dvou románských staveb v regionu. Není zcela vinou autorky, že vyhodnocení archeologických výzkumů nepřineslo očekávané výsledky. Přesto bych od diplomantky očekával elementární porozumění sídelní struktuře sledovaných lokalit a jasnou bilanci výsledků. Na str. 21 autorka v závěrečném shrnutí výsledku výzkumu v Kyjích uvádí, že zdejší kostel stál „ve dvoře“. Z archeologických pramenů ale nic takového dosud nevyplývá a v písemných pramenech je uvedeno jen to (pokud se nemýlím), že v Kyjích ve 2. pol. 13. stol. existoval biskupský dvůr, aniž by bylo řečeno, jaký byl jeho vztah ke kostelu. Nezvyklé jsou formulace jako „překryvné osídlení“, apod. Za nepřilíš šťastné považuji také rozdělení informací o archeologickém poznání jednotlivých lokalit do dvou oddělených částí práce, které autorce komplikuje cestu k formulaci celistvějšího sídelního obrazu. Pokud Kyje představovaly jednu z hlavních lokalit, kterým měla věnovat pozornost, jsou výsledky neuspokojivé. Zcela nedostatečné je pak vyhodnocení výzkumu na staveništi Černý Most. Charakteristiku 1371 keramických zlomků

z celého výzkumu nelze odbýt čtyřmi větami (str. 28). Zavádějící je i jednoznačné chronologické zařazení archaických zduřelých okrajů (str. 30) do 11. století – jistě se vyskytovaly i ve století následujícím. V kapitole o distribuci keramiky se autorka dopouští neúnosné zkratky, když výrobu tzv. černokostelecké keramiky klade do eponymní lokality (str. 32). Ve výčtu omylů, nepřesností a interpretačních skoků by se dalo pokračovat dále. Mnoho soudů či argumentů je vyřčeno, aniž by autorka uvedla jejich původ. Raně středověkým centrálním lokalitám (Vinoř a Královice) není věnována téměř žádná pozornost, téma jejich zázemí autorka odbývá několika větami.

Zásadní problém práce je z mého pohledu absence systémového přístupu, která zřejmě přímo koresponduje s nepřítomností jakékoliv obecnější literatury v závěrečném soupisu (ten neobsahuje ani jeden cizojazyčný titul). Obávám se, že právě neznalost obecných otázek řešených současnou medievistikou, neumožnila autorce začlenit izolovaná data a pozorování do souvislejšího a něčím přínosného a zajímavého výkladového rámce.

Podle mého názoru tedy bohužel práce H. Kartousové nenaplnuje nároky kladené na Ústavu pro archeologii FFUK na diplomovou práci a doporučuji ji proto k přepracování.

Navrhuji ohodnocení „nesplnila“.

V Praze 23. 7. 2014

PhDr. Ivo Štefan, PhD.